

ਇਹ ਹਮਾਰਾ ਜੀਵਣਾ

17-2-76

ਲੋਕ ਆਵਾਜ਼ : ਚੰਗੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਆਰਥਿਕ ਤਰੱਕੀ ਇਕ ਜ਼ਹੁਰੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਸ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇਕ ਸਧਾਰਨ ਵਿਆਕਤੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆਉਣਾ ਵੀ ਜ਼ਹੁਰੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਹ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਟੁੱਟ ਜਾਏ ਤਾਂ ਬੇਬਸੀ ਅਤੇ ਮਾਯੂਸੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ ਨਿਧਾਰ ਵੱਲ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਸਧਾਰਨ ਬੰਦਾ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਬੇਬਸ ਅਤੇ ਮਾਯੂਸ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨੈਤਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲ, ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਵੱਲ ਅਤੇ ਬਖ਼ਸ਼ ਕਰਕੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲ ਖ਼ਿਲਵਾੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਦੱਖਲ ਅੰਦਰਾਜੀ ਕਰਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੀ ਸਪਸ਼ਟ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ

ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਆਖਦੇ ਕਿ ਤੇਰੀ ਲੱਤ ਭਨ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਬੂਬਾ ਸੇਕ ਦੇਵਾਂਗਾ ਸਗੋਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੰਹੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀ . . . ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਭੈਣ ਦੀ . . . ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਧੀ ਦੀ . . .। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨੂੰ

ਗੁਰਸ਼ਰਨ ਸਿੰਘ

ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਭੁਲ੍ਹੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਹਿ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਾਲ੍ਸਾਂ ਉਤੇ ਮਾਣ ਕਰਨ ਤੱਕ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

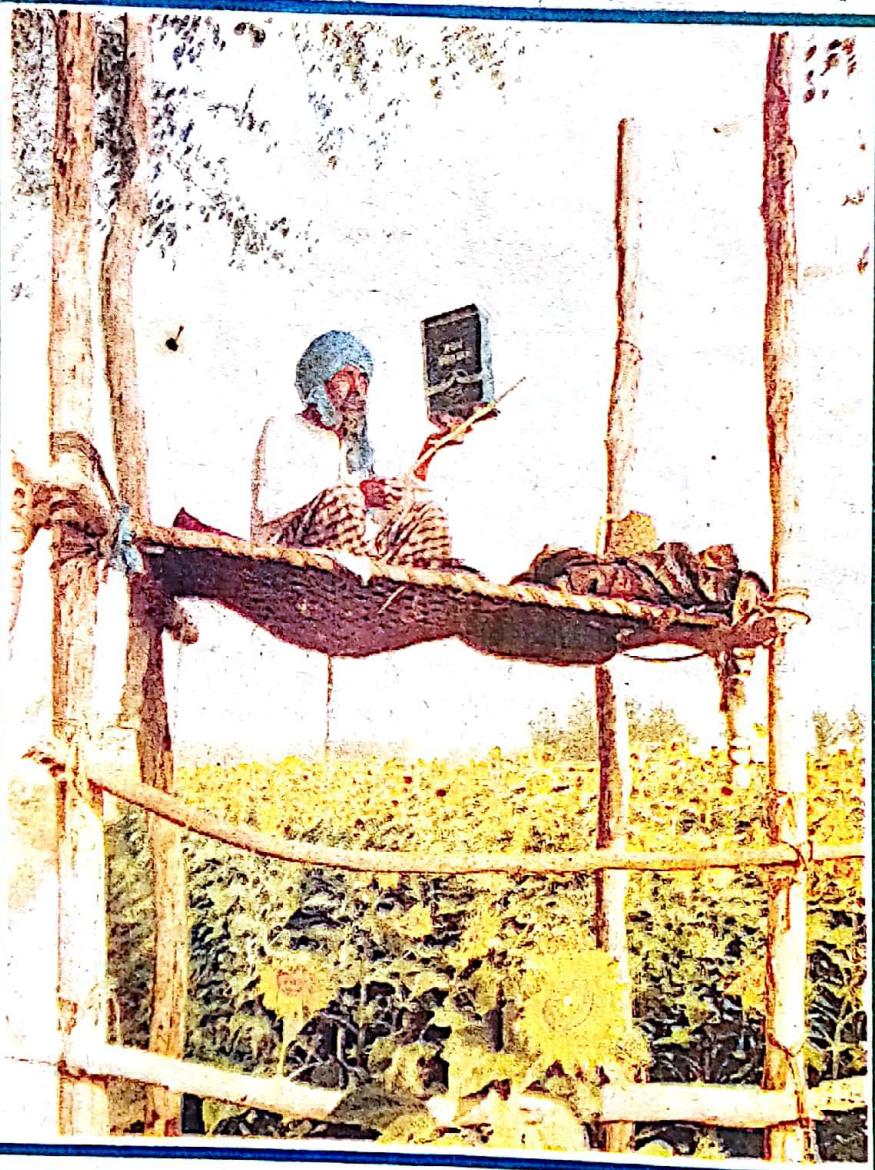
5 ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੀਕਿੰਗ ਵਿਚ ਜਿਥੇ 176 ਕੌਮਾਂ ਦੀਆਂ ਐਰਤਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਉਥੇ ਐਰਤਾਂ ਦੇ ਇਸ ਘੋਰ-ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਜੀਹਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ

ਲੋਕ ਚੇਤਨਾ ਲਹਿਰ : ਫਰੀਦਕੋਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸਾਖਰਤਾ ਮੁਹਿੰਮ ਨੇ ਮਿਸਾਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਹੁਣ ਪਿੰਡ, ਬਸਤੀ ਬਸਤੀ ਲੋਕ ਚੇਤਨਾ ਕੇਂਦਰ ਉਸਾਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁਣ ਤੱਕ 2600 ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੋਕ ਚੇਤਨਾ ਕੇਂਦਰ ਉਸਾਰੇ ਵੀ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਚੇਤਨਾ ਲਹਿਰ ਦਾ ਮਕਸਦ ਜਿੱਥੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਸਾਡੇ ਕੌਮਾਂ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੌਮਾਂ ਉਤੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ ਵੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੰਮ ਭਾਵੇਂ ਸਕੂਲ ਹੋਣ, ਹਸਪਤਾਲ ਹੋਣ ਜਾਂ ਸੜਕਾਂ ਗਲੀਆਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਵਾਂਟਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਹੋਵੇ। ਫਰੀਦਕੋਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਲੋਕ ਚੇਤਨਾ ਲਹਿਰ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਬਿੱਚਦੀ ਹੈ।

ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪੈਸੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ : ਇਹ 1952 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਦੇ ਇਕ ਚੋਣ ਹਲਕੇ

ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬਾਬਾ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਭਕਨਾ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਨ, ਵੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਨ। ਸ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸਪੀਕਰ ਵੀ ਬਣੇ ਪਰ 1952 ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਣ ਖਾਨਦਾਨੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਟੇਡੀਆਂ ਵਾਲੀ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਂਗਰਸੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਲੋਕ ਪੱਖੀ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਕੋਈ ਸਾਨੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਬਾਬਾ ਭਕਨਾ ਹਾਰ ਗਏ।

ਵੋਂਟਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਹਰਿਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੀੜ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ੀਨਗੇ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਚੋਣਾਂ ਜ਼ਮ੍ਹਾਂ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਪਗਟਾਵਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪੈਸੇ ਦੀ ਖੇਡ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪੈਸੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਭਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਭੂਮਿਕਾ ਨੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਗੁਂਡਾਗਰੀ ਤੇ ਅਪਰਾਧੀਕਰਨ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਤੰਦੂਰ ਕਾਂਡ, ਹਵਾਲਾ ਕਾਂਡ ਸਭ ਇਸਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਹਨ। ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਲੋਕਸਨ ਕਾਨੂੰਨਾਂ

ਜਾਗ, ਜਾਗ, ਜਾਗ ਨੀ ਤੂੰ ਖੇਤਾਂ ਦੋਏ ਮਿੱਟੀਏ
ਦਰਾਂ ਉਤੇ ਆ ਗਈ ਸਵੇਰ ਨੀ

ਲੋਕ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਹੋਈ। ਲੋਕ ਆਵਾਜ਼ ਦੀ ਇਹ ਮਹੱਤਤਾ

ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਮਾਂ, ਭੈਣ, ਧੀ ਦੀ ਗਾਲ੍ਸਾਂ : ਸਮਾਜਕ ਵਰਤਾਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣੀ ਹੋਏ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਨਾਅਗ ਦੇਣਾ ਪੇਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨਾਅਰੇ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਫੇਰ ਲੋਕ ਰਾਏ ਲਾਮਬੰਦ ਕਰਨੀ ਪੇਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਸਰਗਰਮ ਸੰਘਰਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨਾਅਰੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਮਾਂ, ਭੈਣ, ਧੀ ਦੀ ਗਾਲ੍ਸਾਂ ਇਕ ਘਟੀਆ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। ਦੋ ਮਰਦ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਨ,

ਗਾਲ੍ਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਾਲ੍ਸਾਂ ਵਿਹੁੰਹ ਲੋਕ ਰਾਏ ਬਣਾਈ ਜਾਏ ਤੇ ਫੇਰ ਸਰਗਰਮ ਕੋਈ ਜਾ ਸਕੇ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਕਦੀ ਵੀ ਅਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਨਾਅਗ ਉਠਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਤਬਦੀਲੀ ਮੁਕਾਬਲਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਲੋਕ ਇਹ ਨਾਅਗ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਹਨ ਕਿ ਰੋਟਾਂ ਦਰਮਾਨ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਖਰਚ ਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਕਦੀ ਵੀ ਅਲੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਆਵਾਜ਼ ਉਠ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਅਲੋਕਸਨ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਤਗਮੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਕਿ ਪੈਸੇ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕੇ ਤਾਂ ਹੀ ਯੋਗ ਲੋਕ ਅੱਗੇ ਆ ਸਕਣਗੇ। ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਲੋਕ ਇਸ ਮਾਮੇਲੇ ਵਾਰੇ ਕੋਮੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਕ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।